

הלכות קידוש-החודש, לוח-השנה היהודי ומושגים כדוגמת 'אין-סוף' הם העומד

המתמטיקה

ממוקאטש לבית רבקה. הרב פרופ' יעקב פרידמן

של החסידות

הרב **יעקב פרידמן**, חסיד חב"ד ופרופסור בעל שם עולמי במתמטיקה, מספר על שמירת מצוות בסתר ברוסיה הקומוניסטית, על לימודיו באוניברסיטת מוסקווה ועל עלייה ארצה בניגוד לכל הסיכויים • פרידמן, המשמש בשורת תפקידים בכירים, שם לו מטרה בשנים האחרונות, לקדם את תחום המתמטיקה במכללת 'בית רבקה' והוא עושה זאת במתכונת ייחודית. "הרבי חניך למצוינות בכל תחום שבו עוסקים", הוא אומר • חסיד ופרופסור

במשפחה של חסידי ספינקא", הוא מספר. "אבא היה השוחט של העיר. אחרי המלחמה הגיעה לעיר שארית הפליטה, שרידים מהמחנות, כאשר השלטון הקומוניסטי עושה כל מאמץ לנתקם מיהדותם. את המצוות נאלצנו אפוא לקיים בסתר, כאשר מונקאטש הייתה הקהילה הגדולה ביותר בה יהודים הקפידו על כשרות. אפילו במוסקווה, העיר הגדולה, לא שמרו כך. אבל באופן גלוי ורשמי לא היה כל ביטוי ליהדות. את בית־הכנסת הגדול החרב סטאלין ימ"ש כבר בשנת תשי"ג (1953). שלוש שנים לאחר מכן הוחרב גם בית־הכנסת הקטן, ששכן בקצה העיר. כל הסיפורים המוכרים על מרגלי סתר, המחפשים אנשים השומרים מצוות, היו חלק מחיי כילד.

"במשך שנים מספר הגיע לביתנו 'מלמד' וכך הספקתי לרכוש מעט ידע יהודי־תורני. אולם באחד הימים נתפס האיש ונעצר ב'עוון' שמירת מצוות. זה היה גורלם של רוב יהודי העיר. בסוף כולם נתפסו. הייתי אז ילד כבן שבע בלבד ולא היה מי שימשיך ללמד אותי תורה. כשה'מלמד' שוחרר

בר בחזותו החיצונית של הרה"ח ר' יעקב פרידמן אינו מסגיר את העובדה כי מדובר בפרופסור בעל שם שמחקריו זיכו אותו בהערכה בינלאומית. דיבורו השקט ודמותו הענוותנית עומדים בסתירה מוחלטת למעמדו הרם במעגל המדעי והמקצועי אליו הוא משתייך. הוא פיזיקאי ומתמטיקאי המחוזר על־ידי טובי המוסדות האקדמיים, מחברם של ספרי מחקר שהיו לספרי לימוד בקורסים יוקרתיים ובד בבד – חסיד חב"ד בכל להט נשמתו.

עובדת היותו אחד המרצים במכללת 'בית רבקה' היא בעיניו תעודת־כבוד, לא־פחות. הסיפורים הקולחים מפיו בזה אחר זה, גורמים לנו לחוש כי זכות גדולה נפלה בחלקה של מכללת בית־רבקה על כי איש יקר ומיוחד זה הצטרף לשורותיה. הוא עצמו, כאמור, רואה בכך זכות שלו. ואולי – הוא מעלה השערה – כאשר הורה לו הרבי להמשיך בלימודי התואר שלו, צפה הרבי בעיניו הקדושות את התפקיד הזה דווקא... ר' יעקב נולד בעיר מונקאטש שהייתה אז בשליטת רוסיה וגבלה בהונגריה. "נולדתי

מאוניברסיטת קליפורניה שטח את העניין במכתב לרבי וביקש הנחיה כיצד לנהוג. הרבי הנחה אותו להתייעץ עם 'דידים מבינים'.

"יודעי־דבר עמם התייעצתי היו בדעה אחידה שלהצעה מהסוג הזה אין מסרבים... כך יצאתי לדרך מלווה ברעייתי ובשני ילדיי (אז). במשך שמונה שנים שהיתי במקום. עבדתי כמרצה וכחוקר, כשאני יוצר קבוצת־מחקר גדולה סביב המחקרים שלי. בקבוצה הזו גילו עניין רב בקבוצות אחרות והצלחנו ליצור שיתופי־פעולה מעניינים ולפרוץ דרך נגד כל התחזיות.

"בשלב הזה החלו להתעורר בי ספקות האם להישאר בקליפורניה או לשוב ארצה. על־אף היותנו קשורים מאוד לקהילה החב"דית במקום, אנשים אמרו לי כל הזמן כי ילדיי אינם מתאימים למגורים במדינה. גם באוניברסיטה התעוררו קשיים בדרך לקבלת קביעות. הסיבות הללו הצטרפו זו לזו וכאשר הגיעה אליי הצעת עבודה מ'מכון לב' בירושלים, העליתי את פרטיה על הכתב ושלחתי אל הרבי. בתשובה קבלתי שיחת טלפון מהמזכירות בה נמסרה לי הוראתו המפורשת של הרבי – לעלות לירושלים. באותה העת עודד הרבי את פיתוחה של חברת מחקר גדולה בירושלים, בראשה עמד פרופ' ירמיהו ברנובר. בהמלצתו של ברנובר הצטרפתי לחברה. לימים נעצרה היוזמה מסיבות שונות, אבל אז היו רבים שניבאו לה גדולות ונצורות.

"במקביל להשתלבותי ב'מכון לב' בהוראת מתמטיקה, המשכתי לערוך את מחקריי. אחת לשנה הייתי נוסע לקליפורניה. הגעתי לדרגת פרופסור והתקדמתי בסולם הדרגות בעבודתי. כיום אני משמש ראש רשות המחקר ב'מכון לב' ובמקביל גם ראש העמותה של 'המרכז החרדי להכשרה מקצועית'.

"עם השנים נטשתי את המתמטיקה הטהורה וכיום אני משתמש במודלים שאותם יצרתי בעצמי. בקורסים שפיתחתי משתמשים בכמה וכמה מוסדות אקדמיים, בין השאר גם באוניברסיטת בר־אילן".

לפני כשנתיים הוציא־לאור ר' יעקב ספר המציג את שיטתו המיוחדת, 'מבנים אלגבריים לתחומים סימטריים' (בתרגום לעברית). באוקספורד זהו ספר חובה ללומדים את הקורס ב'מתמטיקה פיזיקלית'.

"מה מביא פרופסור בעל שם עולמי, עם הישגים כה מרשימים ולוח־זמנים צפוף לפנות מזמנו לטובת מכללת 'בית רבקה'?", אנו שואלים.

התשובה על כך, מסתבר, מגיעה ממקום עמוק בלב: "את נשיא המכללה, הרב

"לא-קל היה לחמוק מהלימודים בשבתות, אולם תמיד היה לי תירוץ מוכן באמתחתי, כדי להצדיק את היעדרותי. הבעיה הגדולה התעוררה עם קורסים שהתקיימו אך ורק בימי שבת. המורה, שלא ראה אותי מעולם בשיעוריו, הכין לי מבחן אישי וקשה במיוחד, אך ב"ה גם אותו עברתי בהצלחה"

שמואל חפר, אני מכיר עוד מבית־כנסת חב"ד ברחוב רש"י בבני־ברק, הסמוך לבית מגורי משפחת רעייתי. היינו מתפללים שם יחד. כאשר פנה אליי בנו, מנהל המכללה, הרב משה חפר, וביקש ממני לקדם את לימודי המתמטיקה במכללה, לא יכולתי לסרב לו. אני חש הכרת־טובה עצומה למוסד שבו התחנכו שלוש בנותי וחשבתני לעצמי שאין סיבה שהבנות הלומדות במכללה לא תגענה לרמת גבוהה גם במתמטיקה. קיבלתי עליי את האתגר".

מושגים חסידיים במתמטיקה

הרב פרידמן אמר וגם עשה. "החלטתי לפתח מודלים ייחודיים של קורסים, דברים ייחודיים שאינם נלמדים בכל מקום. אני מלמד במגמת הוראת מתמטיקה לכיתות הגבוהות ומעביר את הקורס האחרון. בחרתי ללמד את נושא 'הלוח העברי', אשר לענייני־דעתי צריך להיות חלק בלתי נפרד מההוראה בבתי־הספר. חישוב הלוח, על בסיס הלכות קידוש־החודש של הרמב"ם, דורש ידע נרחב במתמטיקה וכמות עצומה של חישובים.

"כתבתי חוברת מיוחדת בה ריכזתי את החומר וכאשר הצגתי אותה בכינוס 'תורה ומדע' זכיתי לתגובות נלהבות. אנשים חיים על־פי הלוח, אך לא יודעים איך

מחשבים אותו. זה חבל.

"לצורך החישובים השונים נעזרות התלמידות בקורס שלי בנושאים מתמטיים שונים אותם הן למדו במהלך השנים. אפשר לחשב הכול בעזרת טבלאות אבל אני מראה לתלמידות איך הופכים את הטבלאות לנוסחאות שבאמצעותן מצליחים לחשב את כל החישובים הדרושים. פיתחתי את הקורס הזה לראשונה בשנה שעברה. השנה אני מעביר אותו פעם שנייה ואני מקווה שבעוד חודשים מספר החוברת תהיה מגובשת באופן סופי. משנה לשנה אני מחדש, מוסיף תרגילים והסברים, עד לגיבושו הסופי של החומר.

"בסמסטר אחר אני מעביר את הנושא של 'מושגי איך־סוף'. למעשה, כל המתמטיקה היא התמודדות עם האיך־סוף. גם הגיאומטריה עוסקת באיך־סוף נקודות שבאיך־סוף צורות. זהו קורס המסביר נקודות עדינות אותן בדרך־כלל 'מחליקים' בכל תחומי המתמטיקה. זה לא נושא שניתן ללמדו בכיתות בית־הספר, שכן הוא סבוך מדי, אבל חשוב שמורה יידע הרבה יותר ממה שהוא מלמד בפועל, שתהיה לו תמונה עמוקה יותר וכך יידע להסביר את הדברים כראוי. חוץ מזה, תמיד ישנם תלמידים מוכשרים במיוחד השואלים שאלות מעמיקות יותר. תלמידים אלו זכאים לקבל תשובות מתאימות ממורה בעל ידע נרחב.

"במסגרת עבודתי במכללה אני משתתף בישיבות הצוות הדנות בנושאים שעליהם אני אחראי. חשוב לי מאד לקדם את התחום, שכן למיטב הבנתי, רצונו של הרבי היה שיגיעו למצוינות בכל תחום שבו עוסקים. כאשר אני רואה את השיפור ואת ההתקדמות, אני חש סיפוק עצום. אני רואה בכך שליחות חשובה ועושה את אשר אני עושה בעיקר בשביל הנשמה".

זכה ר' יעקב פרידמן להקים משפחה חסידית לתפארת. בתו, הגב' רבקה קרישבסקי מתגוררת בעיר ביתר־עילית ועוסקת בהפקת תקליטורים חווייתיים ללימוד השפה האנגלית. בת נוספת, הגב' מרים זקלס ובעלה, הרב שניאור־זלמן, הינם שלוחי הרבי בנובוסירסק הפועלים שם גדולות ונצורות. מדי שנה, בימי הקיץ, הם מגיעים אל הסבא והסבתא כדי לשהות בחברת המשפחה ולהפשיר קמעה מהקור הסיבירי העז. בת שלישית, הגב' שרה לידר ובעלה, הרב דוד, מנהלים את 'בית־חב"ד למטיילים' במלבורן. בנו האחד מהנדס אלקטרון־אופטיקה וקצין בצבא, "הקצין החסידי של הצבא", כפי שהגדרת האב, ובן נוסף לומד בישיבת חב"ד בקריית־גת. ■